

DYSPUTOWAĆ (54) *vb impf*

di- (34), dy- (20).

o oraz a jasne (w tym w a 1 r. błędne znakowanie).

inf dysputować (17). ◇ *praes 1 sg* dysputuję (7). ◇ *3 sg* dysputuje (3). ◇ *1 pl* dysputujemy (2). ◇ *3 pl* dysputują (7). ◇ *praet 3 sg m* dysputował (2). ◇ *3 pl m pers* dysputowali (4). ◇ *fut 1 pl m pers* dysputować będziemy (1). ◇ *imp 3 sg* niechaj dysputuje (1). ◇ *con 3 pl m pers* by dysputowali (1). ◇ *impers praes* dysputuje się (1). ◇ *part praes act* dysputując (9).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVII w.

1. *Toczyć polemikę, spór, dyskutować, prowadzić słowną wymianę poglądów; disputare Mącz, Calep; arguere, argumentari, disceptare Mącz; habere cum aliquo orationem a. dialogum, colloquium cum aliquo facere, conferre aliquid cum aliquo Cn; disserere Calep [disputare – rozmawiać BartBydż; roztrząsam, rozwieram – disputo Cn]* (37) : iuż iakoby vczeni ludzie dyśputuią y fwyh sentencyi á mniemań nadert [!] bronić chcą *KwiatKsiąż* L3; Dobrym Krzewcijaninem nie tego ia zowę/ Co umie dyśputować/ i ma głątką mowę. Ale kto żywie według woley pana fwego/ Tego ia barziewy chwale/ niżli wymownego. *KochSat* B; *Mącz* 15d, 37c, 291c, 333b [3 r.]; *Oczko* 21; Na każdą noc/ kiedy ocknę/ to Dyabeł przydzie/ y chce dyśputować *ReszPrz* 47; bo chocia kto *criminaliter* pozowie/ przecię dopiero na Seymie dyśputuią/ iefli iest ona *actio Criminalis*, czy *civilis*, y tę w tem wygrawa kto więcej *sententiy* w radzie ma za łobą *GórnRozm* H4; *GostGosp* 169; Vczymy fię tym przykładem/ co czynić potrzebá/ gdy fię iaki łpor około wiary miedzy náuczycielmi/ ábo miedzy ludem Chrześcijánłkim wżczyzna. Y widzimy iż nie dofyć iest dyśputować *WujNT* 460.

dysputować z kim (10): Kátolicy o rzeczách ras na koncylium potępionych dyśputować z Heretykami/ gdy Cefarz Heretyk łędzią był nie chćieli. *SkarŻyw* 299, 299, 453, 545; my Kátolicy dyśputuiemy z wami *NiemObr* 34; *ReszPrz* 10; [Stefan] Dyśputował z Żydy/ Ktorzy nie mogąc fię mu łprzećiwic/ Porwali go/ y przed rádę przywiedli. Y fáłzywe świádki ftawili przeciw iemu. *WujNT Act* 6 arg, 748 [2 r.], Yyyyy2.

dysputować o czym (6) *o kim* (1) : Antykryft zábiiáiac wierne/ y o Bogu łftności ábo iednym Troiákiem dyśpu- tuiąc/ nie zna Bogu Oycá/ áni Syná iego/ ábowiem by znał obudwu/ nie przelládowałby wiernych. *GrzegRóżn* Gv; *Prot* C; dyśputować o dołtoieństwie ich niechcę. *GórnDworz* G8v; *Oczko* 4v; *GórnRozm* H4v; *ActReg* 117; [my] dyśputować będziemy o Przywileiach y práwiech náłzych *OrzJan* 69.

dysputować przeciw(ko) czemu, komu (3): oni ácz przeciw łobie dyśputowali ále iednák łwe rozумы y piłmá łwoie Kościołowi poddawáli *WujJud* 127v; *NiemObr* 141; dyśputować przeciw temu co zgodnie kościoł włytek po łwiećie záchowuie/ iest náder zuchwałé łzaleńłtwo. *WujNT* 616.

W połączeniach szeregowych (2): Zás z drugiey łtrony obáczymy [...] z iáką zápálczywością/ mowią/ każá/ dyśputuią/ piżną łami przeciw łobie? *WujJud* 132v; poczęli Diákonowie krzćić/ kázác/ náuczác/ dyśputować *WujNT* 419.

W charakterystycznych połączeniach: dysputować często, jawnie, szeroko, z zapalczywością.

Szeregi: »dysputować, (a) gadać się« (2): Quaestionem exercere, Dyśputować á gádác fię o yákie rzeczy. *Mącz* 14c, 333b.

2. *Rozważać, badać co, dochodzić prawdy, roztrząsać, zastanawiać się nad czym* [*disputare verbis in utramque partem – na obie strony rzecz słowy rozbierać* *Mącz 333b; roztrząsam sprawę, rozbieram – disputo Cn*] (3) : Discepto, id est, Disputo, Contendo. *Disputuyę/ Rzecz yąką rozbieram/ Rozkładam/ wywodzę yęzykiem á słowy. Mącz 90a; Bo to wfty bierzemy/ co fercem wierzymy. Y prozno ten odpowiada Amen/ ktory dyfputuie o tym co przyimuie. WujNT 331.*

dysputować około czego (1): *Disputare pluribus verbis de re aliqua, Szeroko około której rzeczy disputować álbo piąć. Mącz 333b.*

3. *Nauczać, wykladać, dowodzić, argumentować, tłumaczyć, komentować; disputare Calep, Vulg; argumentari Mącz; disserere Calep (14) : Mącz 16a; co dzień rozmawiając (marg) disputując. (-) w szkole [disputans in schola] niektorego Tyránna. WujNT Act 19/9.*

dysputować przeciwko czemu (1): *Przeciwko błędowi pogánow y Sáduceufzow, którzy przeli ciał zmártwych- wftánia, tu Páweł disputuie. WujNT 616 marg.*

dysputować z kim (2): *Páweł przepowiedał im [uczniom] (marg) disputował z nimi (-) máiąc wyiechąć názáitruz: y przedłużył mowę aż do pułnocy. WujNT Act 20/7.*

dysputować o czym (8): *fkąd to pochodzi/ iż wnidzie [śmiech] w twarz/ w oczy/ w wftá/ w żyły/ w boki/ iákoby tedyż człowiek fpukác fie miał/ niechay o tym Democritus disputuie/ bo to nie należy/ ku teráznieyszey rżeczy GórnDworz O2v,G3, Z8v; Mądry ludzye fwiátá tego dofyć doftátecznie przed láty disputowali o tym/ cobychmy czynić/ á czegobychmy fie ftrzedz mieli *RejPosWstaw [21²]; CzechRozm 75v; Oczko 10; OrzJan 125; Apóstoł w tym liście [...] opifuie/ y o kápłánftwie Pána Chriftułowym y o zakonie nowym wiele disputuie WujNT 751.**

Szereg: »rozmawiać, dysputować« (2): *Dissero – Rozsiewam. Rozmawam, disputuie. Calep 332b, 332a.*

Synonimy: 1. dysserować, gadać się, hadrować, spierać się, swarzyć; 2. rozbierać, roztrząsać; 3. przepowiadać, rozmawiać.

Formacja współrdzenna: przedysputować.

Cf **DYSPUTOWANIE, DYSPUTOWANY, DYSPUTUJĄCY**